

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Radó Richárd*
Cím: *Történetek Budapest életéből*

Forrás: *Pesti Hírlap*

Bp.
(Hely)

1929. II. 16.
(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy *9.439*

Hely

Idő

Személy

1894

Történetek Budapest életéből.

Hiteles adatok nyomán írta: **Radó Richárd.**

1894.

Révparthoz tért a gálya...

Aggódva leste minden magyar, de a világ minden szabadságszerető népe is az orvosi jelentéseket Torinóból, ahol *Kossuth Lajos* utolsó óráit élte. Dicsfény övezte betegágyában is a magyar történelemnek ezt a ragyogó alakját, akinek állapotáról a *Newyork Herald* óránként kért értesítést. Hiábavalónak bizonyul az orvosok önfeláldozó ápolása, a katasztrófa elkerülhetetlen. Idejében érkezik még *Pierrot* ágostai evangélikus lelkész, aki felvételi az agg kormányzóval az urvacsorát. Zokogva állják körül a haldokló ágyát: fiai, *Ruttkayné*, *Kossuth Lujza*, továbbá *Benyovszkyék*, *Ambrozovics Dezső* és *Lajos*, *Helgy Ignác*, *Eötvös Károly*, *Károlyi Gábor gróf* és *Lukács Gyula* országgyűlési képviselők, *Figyelmessy* ezredes, a magyar újságírók és *Basso dr.*, a hűséges házi-orvos. Tizenegy óra hosszat agonizált a nagy hontalan és március 20-án, éjjel tíz óra ötvenöt perckor visszaadta lelkét Teremtőjének. Az első részvéllátogató volt az Egyesült-Államok képviselőjében a torinói amerikai konzul, aki *Kossuth Ferencnek* bejelentette, hogy hivatalosan vesz részt a temetésen. Torino polgármestere, képviselőtestülete és magyarbarát lakossága szintén leróta kegyelete adóját.

Nálunk már éjjel elterjedt *Kossuth* halálának híre és a másnap reggel gyászkeretben megjelent lapok szebbnél-szebb cikkeiben siratták *Kossuth* apáncát. Gyászolt a nemzet, melynek őszinte, hazafias érzését a bécsi udvari körök mindenáron letompítani igyekeztek. A kormány hivatalosan nem is vett részt az országos gyászban és a főváros mentette meg a haza becsületét, amikor rendkívüli közgyűlésén elhatározta, hogy *Kossuth Lajost*, mint diszpolgárát és a magyar nemzet halottját, saját költségén, a haza földjén, Budapesten temetteti el. A betegen fekvő főpolgármester helyett elnöklő *Gerlóczy Károly* jelentette be a törvényhatóság bizottságának a kormányzó halálát. „*Kossuth Lajosnak* Budapest fejlődésében elenyészhetetlen érdemei voltak. Mint a szé-

kesfőváros diszpolgára mondotta azt, hogy: Budapest főváros nemcsak az ország központja, hanem a nemzeti érzésnek és hagyománynak is mindenkor hű őre és ápolója maradand.” A közgyűlés a tanács javaslataira *Márkus József* alpolgármester vezetésével huszonöttagú küldöttséget menesztett Torinóba, hogy onnan hazahozza a nagy halott földi maradványait, a budapesti gyászszertartás rendezését *Gerlóczy Károly* és *Almády Géza* elnöklésével külön bizottságra bízta. A turini küldöttségnek még életben levő tagjai: *Matuska Alajos*, *Kun Gyula*, *Hahóthy Sándor*, *Kramer Miksa*, *Rózsavölgyi Manó dr.*, *Ehrlich G. Gusztáv* és *Kiss József dr.*

Altalános megütközést kellett és utcai tüntetésekre adott okot a hivatalos Magyarország gerinctelen és gyáva magatartása, mely odáig terjedt, hogy az állami épületekre ki sem merték tűzni a gyászlobogót. A lapok és az országgyűlésen az ellenzéki képviselők élesen támadták ezért a kormányt. *Károlyi István* gróf, aki a szabadelvű párt értekezletén követelte, hogy *Kossuthot* az ország költségén temessék, a kormány magatartása miatt kilépett a pártból. A *Pesti Hírlap* is erősen bírálta az államhatalom eljárását. „A magyar minisztériumok” cím alatt ezt írja: „*Kossuth Lajosnak* érdeme, hogy Magyarország alkotmányos ország, hogy parlamentáris kormányforma mellett felelős magyar miniszterek intézik a nemzet ügyeit. És ime, *Kossuth Lajos* meghalt és egyetlen minisztériumon, de még a minisztériumoknak alárendelt hivatalok épületein se tűzték ki a nemzeti szomorúság és fájdalom napján a gyászlobogót.” A várbeli gyászról így ír a *Pesti Hírlap*: „Szomorú és fájdalmas tény, hogy egész Budavárban csak három gyászlobogót lenget március fuvalma. Az egyik a kaszinó épületén, a másik az előljáróság, a harmadik Rhorer miniszteri tanácsos házán.

Nem tűzték ki a gyászlobogót az állami színházakra sem. Ebből támadt azután nagy botrány. Az egyetemi ifjuság tüntetést rendezett és követelte, hogy az Operaházra s a Nemzetire tüzzék ki a fekete zás-

lót. Az Otthon írók és hírlapírók körének erkélyéről elvitték az egyik gyászlobogót, hogy kitűzzék a Nemzeti Színházra. Kissé merész vállalkozás volt, amely sikertelenné is bizonyult. *Chudy* rendőrkapitány, mikor megpillantotta a gyászlobogót, kicsavarta azt annak a fiatalembernek a kezéből, aki a kitűzésre vállalkozott. A felháborodott tömeg rávetette magát a kapitányra és a lobogó eltörött nyelével addig ütötte, amíg a segítségére érkezett közrendőrök ki nem szabadították. Az ott jelenvolt *Sima Ferenc*, szentesi követ magából kikelve odakiáltotta a rendőrség embereinek: „Disznóság, hogy Magyarországon a nemzet halottját sem szabad gyászolni!” *Kolozsváry* rendőrkapitány *Simát* ezért a kijelentéséért rögtön letartóztatta és csak két tanuval történt igazolása után bocsátotta szabadon. Az Opera nézőterén elfoglalt az ifjuság számos helyet és a harmadik emeleti erkélyen kitűzte a gyászlobogót, majd később az utcai erkélyen is sikerült egy fekete zászlót elhelyezniük. A rendőrség segítségére kivezényelt katonaságnak is sok dolga akadt. Az utcát csak nagynehezen sikerült a tüntető tömegtől megtisztítaniok és több tüntető került rendőrkézre. Ezalatt már a tüntetők egy másik csoportja betörte a Fővárosi Orfeum kávéházának ablakait. A veszedelmes hangulat hatása alatt kényszerült aztán ez a mulató, valamint a Váci-köruti Imperial, a Rostély-utcai Folies Caprice és a Hajós-utcai Herzmann-mulató, valamint a Király-utca két zengerája előadásait beszüntetni. Másnap *Rohonczy Gida* kormánypárti képviselő fiakkere jelent meg a Rákóczi-úton tüntető tömeg között és *Wekerle* miniszterelnök határozott ígérletét közölte vele, hogy az állami színházakra kitűzeti a gyászlobogót. Ki is tűz-

ték a Nemzetire és az Operára, de nemsokára újra eltávolították onnan, mert kiderült, hogy a miniszterelnök kijelentését félreértették. Ez természetesen megint csak olaj volt a tüzre és a tüntetések most már a zavargás jeleit mutatták. Néhány ellenzéki politikusnak, de kiváltképen az Otthon írók és hírlapírók körének sikerült az utcai harcoknak véget vetni. Az Otthon aznap tartotta gyászközgyűlését. *Rákosi Jenő* gyönyörű emlékbeszédet mondott. „*Kossuth* halála — ugymond — mély gyásszal sújtotta a magyar nemzetet, de ez a gyász nekünk, hírlapíróknak, kétszeresen fájdalmas, mert *Kossuth Lajos* volt a világ első zsunalisztája s nekünk volt dicsőségünk, hogy tagjaink névsorának élére díszül az ő nevét állíthattuk.” Alig fejezte be *Rákosi* ezt a mondatát, órási láрма hallat-

szott az utcán. A tüntető egyetemi ifjúság az Otthon elé vonult és hírül hozta a gyászlobogók eltávolítását. A gyásztilés határozata alapján az Otthon kör az összes olasz lapokhoz szöveget intézett, amelyben háláját fejezi ki az olasz nemzetnek azért a vendégzere-tetért, melyben nagy hazánkfűt részesítette, azon-kivül felhívásban kérte a főváros közönségét és az egyetemi ifjúságot, hogy a további tüntetésektől tar-tózkodják. Ennek a felhívásnak meg is volt a hatása. A nemzeti gyászt már nem zavarta meg semmiféle hangos tüntetés. A temetés előkészületeinek munká-latai folytak a városházán, ahová az ország minden részéből érkeztek részvételi jelentkezések. Az egye-temi ifjúság *Bottlik József* elnöklésével ülést tartott az Ujvárosházán, ahol az országos gyászban való részvételét tárgyalta. Ezen az ülésen *Fleissig Sándor* javaslatára elhatározták, hogy Kossuth sirját halálá-nak napján minden esztendőben megkoszorúzzák. Szól pedig ez a határozat a következőképen: „Az ifju-ság Kossuth Lajos halála napját nemzeti gyászünnep-nek tekinti s azt, magához s az ő szent emlékéhez méltón, örök időköz megüli s kegyeletének később azon szobornál is, mely halhatatlanságát nem meg-óvni, hanem jelképezni fogja, kifejezést fog adni ko-szoru letetésével.“

A főváros írói és művészi társadalma mozgal-mat indított, hogy a magyar nemzet maradandó mó-don fejezze ki halálját Torino városa iránt, mely Kos-suthot oly meghatározó vendégzeregettel környezte. Az értekezlet elnöke *Hentaller Lajos*, jegyzője *Vázsonyi Vilmos* volt. Egy később tartott ülésen, amelyen *Eöt-vös Károly* került a mozgalom élére, elfogadták *Her-man Ottó* indítványát, hogy Budapesten impozáns szoborművel örökítsék meg Kossuth Lajos emlékét. A szobor allegorikusan jelképezné, hogy Torino mi-ként fogadta a száműzött Kossuthot. Ugyancsak el-határozta az ülés, egy másik domborművi emlék el-készítését. Ezt a domborművet, mely Kossuth életé-nek egy történeti jelenetét örökítené meg, Kossuth torinói lakásának falába kívánták illeszteni. *Bezeredy Gyula* a torinói dombormű, *Kallós Ede* a budapesti szobor mintázatát ajánlotta fel díjtalanul a bizottság-nak. Amint látjuk, nem lett semmi ezekből a szép gondolatokból.

A konzervatív gondolkozású közmunkatanács még Kossuth Lajosnál is ragaszkodott elvi álláspont-jához, melyet semmiféle törvény sem kodifikál és így pusztán házi szabálynak tekinthető. Szól pedig ez az elvi álláspont úgy, hogy élő emberről nem nevez el utcát. Közvetlen Kossuth halála után rendkívüli ülésében határozta el a közmunkatanács, hogy a Hat-vani-utcát Kossuth Lajos-utcának nevezi el.

Tömegesen zárandokoltak Budapestre az ország minden részéből a hatóságok, különböző testületek küldöttjei és magánemberek, hogy résztvegyenek a kor-mányzó temetésén. Pénteken, március 30-án érkezett a fővárosba a vonat, mely Kossuth Lajos, valamint neje és leánya drága hamvait hozta. Órási embertömeg várta a Nyugoti pályaudvaron a különvonatot, mely kilenc személy- és három teherkocsiból állott. A teherkocsik egyikében Kossuth, a másodikban neje és leánya holttestét, a harmadikban a koszorukat szál-lították. A vonaton érkeztek még: *Kossuth Ferenc* és *Lajos Tivadar*, *Ruitkayné*, *Ambrozovicsné*, *Benyov-szky gróf és neje*, *Basso-Arnouz dr.*, *commendatore Lician*, a Kossuth-fivérek nápolyi barátja, a főváros küldöttsége, *Helgy Ignác* és neje, *Károlyi Gábor* gróf,

Polónyi Géza, aki a hataron fogadta Kossuth ham-vait és remek beszédben tolmácsolta a nemzet gyá-szát, továbbá a hírlapírók és *Giorgio*, Kossuth Lajos hűséges szolgája.

Siri csöndben hozták ki a teherkocsiból Kossuth Lajos koporsóját. Kossuthné és leánya koporsója a zárt vagonban maradt, mert őket a katolikus egy-ház szertartásai szerint külön helyezték az anyai földbe.

Márkus József alpolgármester könnyes szemek-kel jelentette *Gerlóczy Károlynak*, hogy a főváros küldöttsége megfelelő szomorúan magasztos megbiza-tásának és elhozta Kossuth Lajos holttestét. *Kossuth Ferenc* lépett azután *Gerlóczy elé* és ezt mondta: „Adadjuk legnagyobb kincsünket: szívünket, az ország szívének.“ Hatfogatu gyászhintóra helyezték a kopor-sót és elindult a menet a Múzeum felé. A gyászkocsi előtt haladtak *Schrantz*, *Horváth* és *Bachát* evangé-likus képviselők és a főváros törvényhatósági bizottságá-nak tagjai, akik felváltva vitték a koporsó gyászszal-agjait. Mellettük diszmagyaruhás egyetemi hallga-tók, kivont karddal haladtak. A menet megindulá-sakor a gyászszalagokat vitték: *Apponyi Albert* gróf, *Podmaniczky Frigyes* báró, *Justh Gyula*, *Péchy Tamás* és *Horváth Ádám* képviselők, akik mind fekete diszmagyart viseltek. Amint a menet az Arany János-utcához ért, megkondultak a Bazilika harangjai. Ezzel is dokumentálta a katolikus egyház, hogy részt-vez a nemzeti gyászban. Tizezrek álltak sorfalat az

utcán és a gyászlobogókkal és fekete drapériákkal diszitett házak erkélyeiről és ablakaiból a közönség ezrei nézték a menetet. A Múzeumba érve az oszlop-csarnokban helyezték ravatalra a koporsót. *Horváth Sándor* lelkész imája után eltávoztak a Kossuth-fivé-rek, a család tagjai és a vendégek, mire a közönség számára tették hozzáférhetővé a nagy halott kopor-sóját, amely mellett négy diszmagyaros egyetemi hall-gató állott felváltva őrséget. Az első négyen voltak: ifj. *Hegedüs Sándor*, *Dalmady Ödön*, *Klinger Jenő* és *Rosenthal Pál*.

Kossuth Lajos feleségének és *Vilma* leányának holttestét a terézvárosi plébániatemplomban ravata-lozták fel és onnan temették másnap. A gyászszertar-tás csendes misével kezdődött, melyet *Zelliger Vilmos* dr. káplán (jelenleg krisztinavárosi apátplébános) mondott. A szentmise után bevonult a papság, élén *Stieber Vince* apáttal, aki a beszentelést végezte. A hamvakat a kerepesi uti temetőbe szállították, ahol a sírboltnál a magyar nők nevében *Pauli Morné* mon-dott bucsuztatót.

Április elsején, vasárnap délelőtt volt a nagy esemény. Akkor temették a nemzet könnyhullatása közben *Kossuth Lajost*. A Múzeum oszlopcsarnoká-ban kezdődött a gyászszertartás *Sárkány Sámuel* evangélikus püspök imájával és beszédével. Utána *Jókai Mór* a nemzet nevében mondott gyönyörű be-szédét, melyet így vezetett be: „Révparthoz tért a gálya.“ A főváros nevében *Gerlóczy Károly* mondott utolsó istenhozzadót, majd a Szózat dallama mellett helyezték a koporsót a nyolc clovas halottaskocsira. A koporsó takarójának szalagjait felváltva tartották a következő országgyűlési képviselők, illetőleg fővá-rosi bizottsági tagok: *Podmaniczky Frigyes* báró, *Bon-cza Miklós*, *Kobek István*, *Darányi Miklós*, *Sréter Alfred*, *Krajtsik Ferenc*, *Gajári Ödön*, *Münnich Aurél*, *Perényi Zsigmond* báró, *Chorin Ferenc*, *Péchy Tamás*,

Tibád Antal, *Légrády Károly*, *László Mihály*, *Apponyi Albert* gróf, *Förster Ottó*, *Ragályi Lajos*, *Horánszky Nándor*, *Bánó József*, *Esterházy Miklós* gróf, *Nedeczky Jenő*, *Gerlóczy Károly*, *Gullner József*, *Del Medico Ágost*, *Hegedüs Ferenc*, *Csikváry Jákó*, *Thék Endre* és *Fülöp Károly*.

Tizennyolc kocsi vitte a koszorukat. A temető-ben *Sárkány* püspök mondott imát, utána bucsuztak a nemzet nagy halottjától: *Péchy Tamás* a 48-as hon-védek nevében, *Justh Gyula* a 48-as párt, *Horánszky Nándor*, a nemzeti párt *Bottlik József* az egyetemi ifjúság, *Hermann Ottó*, a függetlenségi párt nevében. A Budai Dalárda gyászéneke fejezte be a temetési szertartást. A temetés napján reggel félórára elzár-ták a közönség elől a Múzeum előcsarnokát. A ható-ság emberei agnoszkálták a holttestet. Ez a hivatalos eljárás így folyt le: *Márkus József* alpolgármester fel-nyitotta a koporsó két fedelét és felszólítására az ott jelen voltak megállapították, hogy a koporsó Kossuth Lajos hült tetemét tartalmazza. Az erről szóló jegyző-könyvet a helyszínén aláírták: *Kossuth Ferenc*, *Kos-suth Lajos Tivadar*, *Gerlóczy Károly* helyettes főpol-gármester, *Márkus József* alpolgármester, *Kun Gyula* tanácsnok, *Gebhardt Lajos* dr. tiszti főorvos, *Rohon-czy Gábor*, *Helgy Ignác*, *Polónyi Géza*, *Preyer Hugó*, *Gunszt Bertalan*, *Antoine Clisian* és *Pulszky Ferenc*.